

Алла Лебедева,

кандидат педагогічних наук, асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

Alla Lebedieva,

candidate of pedagogical sciens, assistant,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv)

УДК 370:378.011.3+141.132
ББК 74.580.215

МЕДІАСЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ШКОЛАХ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ

THE MEDIA ARE SURROUNDINGS AS A FACTOR OF REALIZATION OF CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS IN THE SCHOOLS OF MOUNTAIN REGIONS

У статті розглядається питання «медіасередовища» як чинника реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів у школах гірських регіонів та розкриваються шляхи осучаснення соціо професійної спрямованості виховання студентів у розвитку процесів креативного характеру в інформаційному освітньо-виховному середовищі вищої школи.

Ключові слова: медіасередовище, творчий потенціал, інформатизація, освітньо-виховне середовище вищої школи.

In article considers the question «media are surroundings» as a factor of realization of creative potential of future teachers in the schools of mountain regions and reveals the path updated characteristic of the orientation of the education of students in the development processes of the creative nature of the information educational environment of universities.

Keywords: media are surroundings, creative potential, information, educational environment of universities.

В статье рассматривается вопрос «медиа среды» как фактора реализации творческого потенциала будущих учителей в школах горных регионов и раскрываются пути осовременивания социопрофессиональной направленности воспитания студентов в развитии процессов креативного характера в информационной образовательной среде высшей школы.

Ключевые слова: медиа среда, творческий потенциал, информатизация, образовательная среда высшей школы.

Постановка проблеми. Бурхливий науково-технічний розвиток сучасного суспільства, диверсифікація економіки багатьох країн Європи, у тому числі й України, а також розвиток сфери освітніх послуг стимулюють соціальні зміни та актуалізують інтенсивний період розробки, втілення й використання у повсякденному житті особистості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Складні демографічні процеси зони Українських Карпат, монофункціональність господарювання, відсутність у багатьох районах телекомунікаційних мереж, високий рівень безробіття та, як наслідок, депресивні стани дорослого населення, недостатня проінформованість учителя гірської школи і відсутність можливості повноцінного спілкування з колегами призводять до зниження у педагога професіоналізму, соціальної активності та творчого підходу до навчально-виховного процесу.

Тому так гостро постає питання створення умов для розвитку і реалізації творчого потенціалу студентської молоді не лише традиційними педагогічними методами, а й за допомогою використання медіасередовища. Резюмуючи сказане попередньо, зазначимо, що вагоме місце у навчально-виховному процесі вищої школи має посідати соціокультурний характер медіасередовища навчального закладу.

Таким чином, актуальність даного дослідження визначається нагальною потребою теоретичного обґрунтування системи виховання у вищій школі на матеріалі медіакультури, що сприяє не лише формуванню особистісних якостей сучасного громадянина України, а й реалізації творчого потенціалу майбутнього фахівця і готує до професійно грамотного впровадження отриманого досвіду у практичній діяльності гірської школи.

Аналіз актуальних досліджень з проблеми використання медіасередовища як чинника реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів показав, що за останні десятиліття у навчально-виховній системі вищих навчальних закладів сформувалася принципово нова ситуація, зумовлена інформатизацією освітньо-виховного простору, дифузійним проникненням медіа-технологій у навчально-виховний процес, що є вкрай скрутним положенням без участі у медіа компетентності студентів вищого педагогічного навчального закладу.

Одним із важливих аспектів наукових досліджень впливу ЗМІ та ІКТ є дослідження впливу медіасередовища на особистість. Даний напрям включає також багато інших аспектів. Інтерес соціологів звернений на спроможність певних видів медіапродукції (реклама, пропагандистські матеріали, медіакампанії, Інтернет, телебачення тощо) чинити збуджуючий вплив на аудиторію, вплив нових комунікаційних технологій, вплив сексуально відвертої медіапродукції, реакція споживачів масової інформації на матеріали загрозового і занепокоєного характеру, вплив політичної пропаганди і багато інших проблем.

Потенційний вплив медіасередовища, переконання і, як наслідок цих медіаявищ, поведінка аудиторії знаходять своє відображення у працях доктора філософії Інституту досліджень комунікацій при Університеті штату Алабама Дж. Брайанта і С. Томпсона, які доступно і широко тлумачать популярну думку про передбачувані ефекти впливу медіа: медіа-ефект преси, переконливість презентацій, вплив комп'ютерних ігор, Інтернету, соціальних мереж, мобільних пристроїв і зв'язку на особистість, роль дитячих і освітніх телевізійних передач. Окрім того, авторами значна увага приділяється дослідженню позитивних ефектів медіаспілкування, таких як розвиток мови і гнучкого мислення [16].

Феномен засобів масової інформації як чинника реалізації творчого потенціалу особистості в сучасному українському суспільстві розкриває О. Мірошник [9]. Характеризуючи позитивне і негативне у застосуванні мас-медіа, О. Рудницька зазначала, що вони мають суттєвий вплив «на характер прилучення людини до явищ культури, масове споживання якої перетворилось на самостійну сферу суспільного життя» і водночас це спричиняє «й негативні наслідки у розвитку духовної сфери...» [12, с. 51-52].

Аспекти формування творчого потенціалу студентської молоді у процесі фахової підготовки у вищих навчальних закладах мали місце в дослідницькому пошуку вчених України (В. Вербець [2], В. Воєводін [3], О. Олексюк [10; 11] та ін.).

Учені одностайні в тому, що широкомасштабна інформатизація суспільства, медіа-технології набувають важливого впливу на розвиток і реалізацію творчого потенціалу особистості майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у висвітленні деяких аспектів «медіасередовища» як чинника реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів у школах гірських регіонів та розкритті виявлених шляхів осучаснення соціо професійної спрямованості виховання студентів у розвитку процесів креативного характеру в інформаційному освітньо-виховному середовищі вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Основним джерелом стратегічних ресурсів – людського капіталу та знань, що визначають загальний рівень суспільства – є розвиток освіти. Головним прискорювачем цього розвитку стає інформатизація. Людина XXI століття живе в медіатизованому просторі інформаційного суспільства, що є її новим середовищем буття, реальністю сучасної культури. Практично всі сфери життя особистості пронизані засобами масової комунікації, новим ІР-технологіями (насамперед, аудіовізуальними: телебачення, кіно, відео та мультимедійними – комп'ютер, онлайн мультимедіа, Інтернет ресурси).

Одним із найважливіших факторів у формуванні особистісних характеристик майбутніх учителів, серед яких значну роль відіграє здатність до реалізації власного творчого потенціалу є медіасередовище.

З перших років свого життя ми потрапляємо в поле, створене мережею масових комунікацій (т. зв. медіа, які включають усі види засобів масової інформації, які функціонують у глобальному культурному просторі за допомогою нових технологій і об'єднують в собі соціокультурні значення його різномірних компонентів). У зв'язку з цим виникає проблема взаємовпливу інформаційного середовища на особистість.

Сьогодні неможливо уявити сучасного вчителя, який не використовує у своїй професійній діяльності такі засоби комунікації як Інтернет, мобільний зв'язок та інші засоби інтерактивної комунікації. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні постійно актуалізується тема необхідності створення у вищих навчальних закладах повнофункціонального медіасередовища, яке покликане розвивати, підтримувати і реалізовувати творчий потенціал майбутніх учителів з метою подальшого використання набутого досвіду у майбутній професійній діяльності. «Компетентний учитель, який характеризується високим рівнем сформованості знань ... повинен відчувати себе не просто свідомим реципієнтом, а медіатором – лідером громадської думки»[7].

Так, Інтернет та інші сучасні засоби комунікації уможливають:

- інтерактивне розширення можливостей організації і модернізації навчально-виховного процесу у навчальних закладах;
- розробку інноваційних технологій проведення навчальних занять;
- знаходження передових педагогічних рішень.

У свою чергу медіасередовище створює:

- поле для реалізації вчителями власного творчого потенціалу у професійній діяльності;
- ресурсний обмін інноваційними педагогічними ідеями з подальшим застосуванням їх на практиці;
- умови для модернізації ринку освітніх послуг;
- скриню педагогічних прийомів творчого підходу вчителя до надання інформації для підростаючого покоління;
- прогресивні умови реалізації творчого потенціалу вчителя у процесі використання сучасних інтерактивних технологій на практиці.

Торкаючись проблеми медіасередовища як чинника реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів, звертаємо увагу на складність роботи вчителя в гірських районах західної України. Це пояснюється умовами проживання населення Українських Карпат: географічною віддаленістю сільських населених пунктів від районних

і обласних центрів; специфікою господарювання; ландшафтно-природними особливостями гір; нестабільною кліматичною обстановкою (повені, снігові замети, буревії тощо); неналежним станом або й відсутністю цивілізованих шляхопроводів.

Поява новітніх технологій потребує перегляду стану й перспектив розвитку системи освіти. На сучасному етапі зростає потреба суспільства в учителях, здатних творчо підходити до будь-яких змін, нетрадиційно і якісно вирішувати існуючі проблеми, що зумовлено прискоренням темпів розвитку суспільства і, як наслідок, необхідністю підготовки людей до життя в умовах, які швидко змінюються.

Чим більша потреба суспільства у творчій ініціативі особистості, тим гостріше постає необхідність у практичній розробці проблем реалізації творчого потенціалу вчителя гірської школи. Стратегія сучасної освіти полягає в наданні можливості всім учням проявити свої таланти і творчий потенціал, що припускає можливість реалізації особистих планів. Ці позиції відповідають сучасним гуманістичним тенденціям розвитку вітчизняної школи, для якої характерна орієнтація педагогів на особистісні можливості самореалізації у процесі професійної діяльності.

Серед основних завдань вищої школи передбачено вирішення завдання формування у студентів такого механізму творчого мислення, який би дав можливість швидко адаптуватися до вимог, що постійно змінюються, знаходити та аналізувати нові джерела інформації, творчо застосовувати їх у професійній діяльності [1].

Одне з перших досліджень, присвячених розробці комплексних концепцій медіасередовища і медіакультури, належить Н. Кириловій [5]. «Перед нами транслює канал, побудований на ідеологічних, емоційних і навіть підсвідомих очікуваннях аудиторії ... Медіа – це не просто засіб для передачі інформації, це ціле середовище, в якому виробляються, естетизуються і транслюються культурні коди» [6, С. 22]. Медіасередовище розуміється дослідником як сукупність соціальних умов, в контексті яких функціонує медіакультура.

На думку Д. Шаронова, термінологічна еволюція від засобу масової інформації або комунікації до середовища, тобто медіасередовища відображає нове розуміння медіа як середовища становлення «особливого комунікативного простору медіакультури» [15, с. 235].

Під медіасередовищем розуміється штучно створене середовище людської діяльності та спілкування, розглянуте змістовно стосовно до її форми – механічної, фізичної або іншої реалізації у вигляді мереж комунікацій – як соціокультурний феномен, що розглядається не на рівні акустики, механіки, техніки, електроніки або процесів обміну даними, а на рівні таких основних функцій, як:

- *екстенсивність* – забезпечення розширення можливостей органів почуттів і інших систем людини як індивідуума і як соціуму. Сюди слід віднести «другу природу» особистості – форми, засоби, методи і результати соціально значущої людської діяльності [8];
- *інструментальність* – забезпечує можливість інструментальної (індивідуальної або колективної) дії, тобто можливість індивідуального або колективного використання «розширення»: системи водопостачання, засоби пересування, бази даних та інші стандартні інформаційні ресурси тощо [13];
- *комунікативність* – забезпечує можливість комунікативної дії, внаслідок чого відповідні розширення є засобами комунікації та спільної діяльності. Це транспортна мережа, місто, армія, держава та ін. [13];
- *інтерактивність* – забезпечує опосередкований і не опосередкований результатом зворотний зв'язок у процесі комунікації та спільної діяльності – інтеракцію, тобто спілкування, обмін інформацією;
- *мультимедійність* – поєднання різних видів впливу і сприйняття в процесі інтеракції аж до виникнення ефекту синергії: «нові медіа».

Отже, функціонально медіасередовище – це та частина «другої природи» людини, за допомогою якої вона у своїй діяльності реалізує п'ять зазначених вище функцій.

У контексті нашого дослідження важливими є такі функції медіа середовища, як інтерактивність і мультимедійність. Виникає питання: «Яким чином означені функції впливають на реалізацію творчого потенціалу майбутніх учителів у процесі підготовки до професійної діяльності у гірських школах?»

Оскільки творчий потенціал учителя розвивається в педагогічній діяльності, то і його реалізація відбувається у процесі безпосередньої педагогічної практичної дії. Підготувати студентів до цієї дії і покликане вивчення курсу «Основи педагогічної творчості». Мета курсу – підготовка студентів до творчо активної педагогічної діяльності з використанням в її процесі всіх здобутих у процесі навчання знань, умінь та навичок, узагальнюючи передовий педагогічний досвід, систематично розв'язуючи педагогічні задачі та вирішуючи педагогічні ситуації, що необхідно для подальшого здійснення ефективного навчально-виховного процесу.

Вивчення курсу «Основи педагогічної творчості» передбачає оволодіння *знаннями* сутності педагогічної майстерності, педагогічного спілкування, основ педагогічної техніки, основ театральної педагогіки, творчого задуму уроку, елементів передового та класичного педагогічного досвідів; *уміннями* – використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі підготовки до професійної діяльності, розв'язувати педагогічні задачі, вирішувати педагогічні ситуації.

З циклу творчо-орієнтованої підготовки ми розглядаємо предмети, що мають об'єктивні можливості у формуванні професійних умінь у майбутніх учителів і які безпосередньо впливають на реалізацію їх творчого потенціалу – «Українська народна творчість», «Основи художнього читання та риторики». «Основи педагогічної творчості».

На нашу думку, вивчення курсу «Українська народна творчість» в повній мірі сприяє розвитку творчого потенціалу, здібностей, творчих та виконавчих навичок майбутнього вчителя; є найважливішою умовою, що

визначає успішність підготовки майбутніх учителів до реалізації своїх творчих сил у професійній діяльності. Адже розмаїття фольклорних творів, досконала, відшліфована віками поетика засвідчують глибоке прагматичне, художньо-естетичне пізнання народу і світу, й самого себе.

Звернення до творчих витоків народу Українських Карпат у процесі підготовки майбутніх учителів полягає в підвищенні ефективності ролі фольклору у творчій профорієнтації студентів, забезпеченні активної реалізації їх творчого потенціалу на основі формування в них умінь і навичок самостійної роботи з творами усної поетичної творчості, що в досконалій мистецькій формі відображає життя, працю, боротьбу за кращу долю, історію, побут, думки, прагнення й погляди українського народу; посиленні впливу на емоційну сферу та інтелект майбутніх фахівців у процесі вивчення фольклорних джерел творчості українських письменників.

У процесі вивчення «Основ художнього читання та риторики» в студентів розвивається ціла система особистісних якостей: культура мислення; культура мовлення; культура поведінки; культура спілкування; культура виконавської майстерності тощо. Процес освоєння основами художнього читання та риторики спрямований на формування таких компетенцій, як: здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановка мети та вибору шляхів її досягнення; вміння логічно правильно, аргументовано і зрозуміло будувати усну і письмову мову у процесі спілкування; готовність до кооперації з колегами, роботи в колективі; здатність застосовувати отримані філологічні та культурологічні знання в галузі прикладної професійної діяльності, самостійному проектуванні заходів; здатність застосовувати отримані знання у власній професійній діяльності, що забезпечує повноцінну реалізацію творчого потенціалу у професійній діяльності вчителя.

Висновки. Отже, особливого значення в реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів гірських шкіл набуває медіасередовище, поєднане з процесами, що відбуваються в просторі свідомості особистості. Потенційність медіасередовища вищої школи визначається широким спектром можливостей для розвитку творчого потенціалу студентів: самостійного творчого мислення, національного світогляду, національної естетичної свідомості, активізації знань, отриманих студентами у процесі засвоєння програми «Основи педагогічної творчості», «Українська народна творчість» та «Основи художнього читання та риторики».

Значення і роль інформаційного середовища вищої школи зростає вочевидь у геометричній прогресії. Сьогодні це – комплексні засоби освоєння людиною навколишнього світу (в його соціальних, моральних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах). Створення повноцінного медіасередовища у вищому навчальному закладі є тим вагомим чинником, який уможливорює ефективність реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів у школах гірського регіону.

1. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_525
2. Вербець В. В. Теоретико-методологічні засади формування духовно-творчого потенціалу студентської молоді : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Владислав Володимирович Вербець. – Рівне, 2005. – 485 с.
3. Воеводін В. В. Педагогічні умови становлення творчого потенціалу майбутніх музикантів-виконавців в оркестровому класі : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання музики і музичного виховання / В. В. Воеводін. – К., 2007. – 222 с.
4. Каландаров Т. С. Модель высшей школы для горных регионов мира (по представлениям исмаилитов) // Знание. Понимание. Умение. Высшее образование и культура. – М., 2005 - № 3, с. 192 – 194.
5. Кириллова Н. Б. Медиакультура как интегратор среды социальной модернизации : дис. ... д-ра культурологических наук : 24.00.01 Москва, 2005. – 354 с.
6. Кириллова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. – М., 2006. – 448 с.
7. Климова К. Я. Засоби медіа-дидактики у процесі навчання і самонавчання української мови студентів-нефілологів педагогічних ВНЗ / К. Я. Климова // Науково-дослідна робота з проблем української філології і лінгводидактики : Матер. III студентсько-викладацького науково-методичного семінару (Житомир, 20 трав. 2011 р.). – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 111 с.
8. Маклюэн. М. Понимание. Медиа. Внешние расширения человека. / перевод с английского В. Г. Николаева. — М. : Гиперборея; Кучково поле, 2007. – 464 с.
9. Мірошник О. Л. Феномен телебачення як чинник формування особистості в сучасному українському суспільстві / О. Л. Мірошник // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – 23 (186). – Ч. 4. – С. 188–196.
10. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. / Ольга Миколаївна Олексюк. – К. : КНУКіМ, 2006. – 188 с.
11. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04, 13.00.01 / О. М. Олексюк. – К., 1997. – 333 с.
12. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / Оксана Петрівна Рудницька. – К. : Вища школа, 2002. – 270 с.
13. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Пер. с нем. под ред. Д. В. Складнева, послесл. Б. В. Маркова. – СПб.: Наука, 2000. – 380 с.
14. Хрущ О. Методика вивчення психологічних особливостей етнічної самосвідомості і національної самоповаги учнівської молоді / О. Хрущ // Методи дослідження ціннісних орієнтацій учнівської молоді. – Івано-Франківськ. – 1997. – С. 21-32.
15. Шаронов, Д. И. О коммуникативном смысле медиатизации / Д. И. Шаронов // Вестник ВГУ. 2008. – №2. – С. 234 - 239.
16. J. Bryant, S. Thompson, B. W. Finklea. Fundamentals of Media Effects / Jennings Bryant, Susan Thompson. – McGraw-Hill, 2002. – 395 с.